Оригінальність поглядів Костомарова на козацтво та його історичну роль полягає в тому, що він максимально об'єктивно відобразив історію цього феномену, зумівши знайти золоту середину між різко протилежними уявленнями про Запорізьку Січ як "християнську козацьку республіку", з одного боку, і як притулок для пасивних у вчинках, здеморалізованих елементів, з іншого.

Найбільша заслуга цього високопрофесійного вченого, вважаю, в тому, що він поглянув на козаків як на живих людей з притаманними їм пристрастями, амбіціями, помилками, і це ніяк не зменшує їх заслуг перед Україною, а навпаки надає їм здатність знаходити повагу та співчуття у душах нащадків.

Таким чином, бачимо, що М.Гоголь і М.Костомаров обирають дві цілком протилежні концепції моделювання образу козацтва: романтичну та критичну відповідно. Постає питання: чому письменники, які творили в той самий час і належали до одного стилістичного напряму, зобразили козацький рух зовсім по-різному? Напевно, відповідь на нього слід шукати не лише і не стільки в політичних переконаннях митців, а перш за все в тих цілях, які перед собою ставили М.Гоголь та М.Костомаров при написанні своїх видатних творів. Так, щодо мети Гоголя, доцільно було б застосувати слова Г.Гуковського, який стверджував, що автор "Тараса Бульби" модернізує в дусі руського просвітництва кінця XVIII – початку XIX століття давнину в бік своєї мрії. Історично поглядам М.Гоголя стосовно запорозького козацтва притаманне романтичне спрямування, і як представник романтичного напряму в літературі письменник розглядає історичне минуле як ряд звитяжних вчинків національних героїв у боротьбі за суспільно-політичні ідеали. І, можливо, в цьому мрійливому зображенні героїзма запорожців і втілилась та "трагічна, природна, невідступна, генетична українськість" [4, 5] Гоголя, якій було затісно в Петербурзі, і про яку так полум'яно писав В.Яворівський.

М.Костомаров своєю драмою прагнув не піднести національний дух нашого народу, а вказати на помилки українців у минулому, аби попередити їхню появу в часи самого автора і майбутньому. Твір письменника мав стати застереженням та оберегом української нації.

Отож, бачимо, що обидва митці досягли того, чого прагнули, і не так вже суттєво, чиє моделювання образу козацтва ближче до історичних реалій, адже і "Сава Чалий", і "Тарас Бульба" – це перш за все художній вимисел, який засвідчує звитяжність українців та геніальність своїх авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Поэтика / Аристотель // Поэтика. Риторика. – СПб., 2000. – 352 с.
2. Тихомиров В.Н. Принципы историзма в повести Гоголя "Тарас Бульба" (традиции В.Скотта и новаторство) / В.Тихомиров // Запорожжя в історії та культурі: Тези доповідей і повідомлень респ. наук. конф. – Запоріжжя, 1991. – С. 97-98.
3. Гоголь Н.В. Тарас Бульба / Н.Гоголь // Повести. – Ленинград, 1987. – С. 96-199.
4. Кошелев В.А., Чернов А.В. Феномен "козачества" в произведениях Н.И.Костомарова / В.Кошелев, А.Чернов // Запорожжя в історії та культурі: Тези доповідей і повідомлень респ. наук. конф. – Запоріжжя, 1991. – С. 103-104.
5. Яворівський В. Українськість Гоголя / В.Яворівський // Культура і життя. – 2002. – 14 серпня – С. 5.

УДК 821.161.2

ЮРІЙ ШОВКОПЛЯС: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ПИСЬМЕННИКА

Куцевол О. В., аспірант

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Стаття присвячена дослідженню відображення історичних подій 30 – 60-х років XX століття у творчій спадщині Юрія Шовкопляса.

Ключові слова: історичний контекст, інтелігенція, талант, індустріалізація, психологізм.

Куцевол О.В. ЮРИЙ ШОВКОПЛЯС: ИСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ ТВОРЧЕСТВА ПИСАТЕЛЯ / Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С.Сковороды, Украина.

Статья посвящена исследованию отображения исторических событий 30 – 60-х годов XX столетия в творчестве Юрия Шовкопляса.
Ключевые слова: исторический контекст, интеллигенция, талант, индустриализация, психологизм.

Kutsevol O.V. YURI SHOVKOPLYAS: HISTORICAL CONTEXT OF WRITER`S CREATIVITY / Skovoroda` Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine.
Article is dedicated to a study the describing of historical realities of 30-60th of XX century in Yuri Shovkoplyas` creativity.
Key words: historical context, intelligence, talent, industrialization, psychologism.

Художнє багатство будь-якого історичного періоду створюється поступово. У літературі та мистецтві кожна нова епоха спирається на досвід попередньої, відбирає все краще і відкидає те, що віджило свій вік, і водночас творить нове – те неповторне, тільки їй притаманне, з чим вона ввійде в історію.

І, звичайно, як будь-яке мистецьке явище, література має міцний зв'язок з історією. Творча спадщина Ю.Шовкопляса, визначного українського прозаїка, активного громадського діяча, публіциста, нерозривно пов'язана з історичними подіями, що склались на теренах Радянської України у 30 – 60-х роках XX століття.

Творчий шлях письменника частково розглядався такими літературознавцями та критиками як Ю.Савченко, Л.Юровська, Л.Смілянський, Л.Підгайний, В.Радченко, М.Рудницький, В.Олександров, А.Чернишов, Г.Гельфандбейн, Г.Сивокінь, В.Брюгген, З.Голубєва та інші.

Цією розвідкою спробуємо дослідити відображення історичних подій 30 – 60-х років XX століття у творчості Ю.Шовкопляса.

Письменник належить до тих митців слова, які розвиваються поступово, серйозно та неухильно, ширше охоплюючи час, історично осмислюючи та узагальнюючи його в реалістичних образах своїх творів. Незаперечним є той факт, що творча спадщина прозаїка потребує переосмислення. Твори Ю.Шовкопляса зараз сприймаються не лише як історичні документи того часу, а і як вияв неповторних рис індивідуальних граней таланту письменника – що, звісно, завжди цікаво.

1926 рік сповістив читачів про появу нового письменника, коли оповідання Ю.Шовкопляса про громадянську війну "Чорна балка" було опубліковано в журналі "Червоний шлях". На той час ця тема була актуальною, тому молодий прозаїк, що, звичайно, переймався подіями 1917-1921 років, не міг залишити поза увагою тему громадянської війни. Як більшість письменників того періоду, Ю.Шовкопляс у першому оповіданні зображує події революції 1917-1921 років, змальовує долі людей, що за різних обставин опинились у ворожих таборах.

Проте справжній початок творчості прозаїка, на думку Г.Гельфандбейна, слід віднести "до 1929 року, коли одразу окремими виданнями виходять чотири його твори – оповідання "Геній", що знаходить широкого й активного читача і невдовзі по своїй журнальній публікації видається і в масовій серії, а також повість "Весна над морем", повість "Проект електрифікації", нарешті, цикл з трьох оповідань детективного спрямування під назвою "Пробудження вночі". А ще через рік з'явилися три збірки оповідань: "Студенти", "Проникливість лікаря Піддубного", "Професор". Не схожі за тематикою, не однакові й за рівнем художнього виконання, твори ці засвідчили появу в молодій прозі Радянської України письменника з власною манерою письма, зі своєрідним підходом до зображення важливих життєвих явищ" [2, 4].

Оповідання "Неприємності", "Геній", "Професор", що вийшли окремою збіркою "Студенти" (1930), присвячені вихованню нової і перевихованню старої інтелігенції. Оповідання "Геній" дістало високу оцінку тогочасної критики, до того ж вважалось, що в основу твору були покладені реальні події. У ньому Ю.Шовкопляс гостро критикував пристосуванців до науки, які використовували своє службове становище у вищих навчальних закладах лише для особистих, егоїстичних інтересів [9, 483].

Що ж до першої повісті "Весна над морем", на думку Ю.Савченка, Ю.Шовкопляс "бере орієнтацію лише на виняткову красу. І тут виявляючи той самий біогіперболізм, в даному разі особливу віру в особливу силу тої краси, автор знову вступає в бій з реальністю, з правдою фактів, знов хоче підпорядкувати їх наперед узятій ідейній схемі, знов користаючись романтичними шаблонами" [10, 68]. Проте тема твору була напрочуд актуальною для тих років – оздоровлення комсомольського осередку та моральне виховання молоді. До того ж більшість критиків відзначили, що в повісті не має абсолютно негативних чи позитивних персонажів, що, звісно, свідчить про реалістичність зображення героїв у творі.

Повість "Проект електрифікації" (1929) виявляє певний поворот до історичної тематики, реалістичного трактування матеріалу. Цікавим є той факт, що автор узявся до актуального на той час завдання – змалювати будівництво 20-х років, показати нових будівників, зокрема висвітлити проблему радянського фахівця [10, 70].

Для художнього зображення дійсності Ю.Шовкопляс завжди брав найважливіші, найактуальніші проблеми часу, до того ж писав переважно про ті життєві явища, які за характером і умовами життя, були для нього найближчими. Найбільше письменник пише про студентську і учнівську молодь, про комсомольські та піонерські організації, їх участь у громадському житті. Той факт, що Ю.Шовкопляс весь час жив у великому індустріальному місті, сприяв виробленню у нього своєрідного письменницького амплуа: він пише переважно про робітничий клас та інтелігенцію, про людей, що живуть у місті, працюють на виробництві та установах [9, 483].

Збірка "Проникливість лікаря Піддубного" (1930) становить серію пригодницьких оповідань детективного спрямування. В.Радченко зазначав, що у "восьми з десяти оповідань збірки розкривається таємниця вбивства. Роль Пінкертона виконує в них радянський лікар Піддубний. Збірка є свідченням творчих шукань письменника, його вправ у створенні гострого сюжету" [9, 483-484].

У 1930 році Ю.Шовкопляс видає фантастичний роман "Завтра", написаний за всіма відповідними канонами цього жанру. В.Брюгген підкреслив, що "характерна для тих часів плакатна прямолінійність позначилася й на творі Ю.Шовкопляса, однак фантазія автора винаходить чимало соковитих деталей і виграшних сюжетних ходів" [1, 125]. У романі "Завтра", що був написаний у 1929-1930-х роках, зображено події 1937-1938 років. Слід зазначити, що автор в основному вірно передбачив недалеке майбутнє радянської країни. Це, на думку В.Радченка, свідчило "про поступове утвердження письменника на позиціях соціалістичного реалізму" [9, 485].

Своєрідним відступом прозаїка від теми соціалістичного будівництва була його книга публіцистичних нарисів "Електричний СРСР" (1932). У ній письменник ще не говорить про людей, як неповторних особистостей. Він розповідає лише про те, скільки побудовано за роки радянської влади нових електростанцій, якої вони потужності, наводить цифрові дані щодо здійснення ленінського плану ГОЕЛРО тощо. Отже, у нарисах прозаїк безпосередньо звертався до проблем сучасної йому дійсності, до подій 30-х років, тому, звичайно, ці твори зараз сприймаються як історичний документ того часу.

У повісті для дітей старшого віку "Земляний похід" (1933) письменник зображує початковий етап будівництва великої гідроелектростанції, пов'язаний з проведенням трудомістких земляних робіт, здійснення яких неможливе без застосування механізмів. За словами В.Радченка, "головний пафос твору і полягає в показі боротьби радянських інженерів і робітників за освоєння нової техніки. Вони, без допомоги іноземних спеціалістів, успішно розв'язують складні технічні завдання і достроково завершують підготовчі роботи до спорудження гідроелектростанції" [9, 485].

Початок 30-х років характерний появою великої кількості творів про соціалістичне будівництво, зокрема про індустріалізацію радянської країни. В українській літературі з'явилися такі твори, як "Зоряна фортеця", "Море відступає" і "Сім'я Мартинових" О.Донченка, "Тракторобуд" Н.Забіли, "Бурун" С.Скляренка, "Магістраль" А.Шияна, повісті "Інтеграл" І.Ле, "Народжується місто" О.Копиленка, "Сила" Я.Баша. У цих творах показано реконструкцію старих і будівництво нових заводів, фабрик, електростанцій, перші кроки на шляху освоєння нової техніки, трудове піднесення народу, соціалістичне змагання і ударництво, процес перевиховання людей у творчій праці. До цих творів належать повість "Земляний похід" та роман "Інженери" Ю.Шовкопляса [9, 485].

Якщо у творчості багатьох українських письменників того часу переважала сільська тематика, то у Ю.Шовкопляса, як представника міської інтелігенції, домінує міська тематика. У найвизначніших його творах представлені проблеми індустріального розвитку, прозаїк зображує життя робітників, міської інтелігенції, науковців, студентів. Не дивно, адже в країні починається активна індустріалізація та урбанізація. Народ Радянського Союзу віддавав свої сили на розбудову держави, створення нових заводів, фабрик, техніки та виховання нових робітничих кадрів, а також виховання моральної та національно свідомої молоді.

Видає Ю.Шовкопляс і оповідання для наймолодших – "Лист" (1934) і "Пригоди песика Джемки" (1934).

Змальовуючи якесь явище, письменник уже в молоді роки прагнув дослідити його не лише як художник-психолог, а й як історик і соціолог. Цікава деталь: слідом за повістю "Проект електрифікації" (1929) Юрій Шовкопляс створив дві книги нарисів – "Електричний СРСР" (1942) і "Народження електричного струму" (1936). Отже, як зазначив Г.Гельфандбейн, те "явище, що лягло спершу в основу концепції белетристичного твору, він вважав за потрібне розглянути також у політично-публіцистичному плані" [2, 4].

Як відомо, теперішні і подальші успіхи літератури важко відділити від попередніх шукань. Трудність і потрібність цих шукань добре уявляються, коли перечитуємо роман "Інженери", що став, на думку Г.Сивокіня, "визначним явищем у творчості Ю.Шовкопляса та історії української радянської літератури" [11, 13].

У романі новими були і герої, і ті складні, справді історичні проблеми. Письменникові вдалося головне: показати процес зростання, фахового й духовного змужніння молодих кадрів радянської технічної інтелігенції.

Події, зображені в романі "Інженери", відбуваються в другий рік першої довоєнної п'ятирічки на одному з хімічних заводів Донбасу. Таким чином, твір Ю.Шовкопляса присвячений важливій проблемі 20 – 30-х років – індустріалізації. Найвиразніше вплив індустріального виробництва на формування свідомості людини розкривається в процесі зображення складних взаємин між основними персонажами роману Русевичем, головним інженером заводу, і Каргатом, керівником хімічної лабораторії. Русевич вважає, що досягти високих показників у роботі заводу можна тільки внаслідок його реконструкції, а Каргат виступає за удосконалення організації праці, що сприятиме вихованню робітничого колективу і дасть змогу збільшити випуск продукції. Ю.Шовкопляс досить переконливо розставив у романі психологічні акценти і в художньому змалюванні характерів залишився вірним життєвій правді. Цьому сприяло, зокрема, те, що прозаїк не обмежився ґрунтовним аналізом виробничих питань, а приділив багато уваги особистим стосункам героїв [14, 317-318].

Роман "Інженери", за словами Г.Сивокіня, має "передусім пізнавальне значення, відбиваючи турботи тих, хто першим вступив у бурхливу пору п'ятирічок і хоч помилявся часом, все ж ішов до мети і своїми руками зводив будову соціалізму. Читач, крім того, знайде в "Інженерах" чимало з ознак побуту і уявлень про життя тих людей, що, так би мовити, були породжені 30-ми роками" [11, 13].

Перше видання роману "Інженери" пізніше було неодноразово перероблене, причому, як зазначила З.Голубєва, автор "особливу увагу звернув на зображення людини, поглиблення характеру, її складного і багатогранного внутрішнього світу" [3, 4]. Отже, в історії української літератури довоєнного періоду роман "Інженери" являє собою яскраву сторінку, відбиваючи події 30-х років XX століття.

У наступні роки тема формування молодого покоління, як і раніше, займала важливе місце у творчості прозаїка. У повісті про школярів-альпіністів "Починається юність" (1938) письменник прагне розкрити романтичний світогляд молоді, пробудження перших почуттів, формування характерів. Задум автора, на думку Л.Смілянського, – "показати як радянські юнаки в дружньому колективі позбавляються намулу індивідуалістичних звичок, як змінюється їх, ще не сформований остаточно, світогляд і психологія" [10, 4]. У творі "Починається юність" Ю.Шовкопляс зображує формування юної душі композитора, а також перші свідомі кроки юного таланту. Проблема формування світогляду і характеру молоді не випадкова у творчості письменника. По-різному поставлена і розв'язана, вона завжди цікавила Ю.Шовкопляса [6, 101].

З 1941 по 1946 рік прозаїк працював в окружних, фронтових і армійських газетах – "Ворошиловец", "Красное знамя", "Сталинский воин", "Вперед к победе", "Вперед", "Сталинское знамя". Брав участь у визволенні Криму, в боях на території Польщі, Німеччини, Чехословаччини. Нагороджений орденами Леніна, Червоної Зірки, медалями "За оборону Кавказу", "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945рр." та ін.

Природно, що враження воєнних років позначились на багатьох прозових і публіцистичних творах письменника. Чимало матеріалів вийшло під псевдонімами: В.Рудзевич, Г.Юрін, Дергачов, Єгор Штик [4, 365].

Звертаючись до воєнної тематики, Ю.Шовкопляс зображує визволення Радянською Армією західноукраїнських земель від фашистських загарбників ("Хатка на галявині" (1944), "Вогняна ніч" (1945).

Оповідання воєнних років "Хатка на галявині" (1944) вражає нездоланною силою українського народного характеру, кращі риси якого з великою художньою достовірністю і правдивістю відтворив прозаїк в образі безіменного діда-месника з маленької хатки на галявині, що загубилася десь у Карпатських лісах. На думку З.Голубєвої, "динамічний стиль, лаконізм розповіді, напружений сюжет, гострий конфлікт, яскрава мова – все в оповіданні "Хатка на галявині" яскраво відтворює незабутні грозові дні війни. Воєнні оповідання Ю.Шовкопляса (особливо "Скажені вовки" (1941), пройняті почуттям високого патріотизму, славлять радянського воїна, що мужньо захищає свою Вітчизну" [3, 4].

Після війни Ю.Шовкопляс працював редактором "Театральної декади", уповноваженим Головреперткому по Харківській області, завідуючим відділом літератури і мистецтва у Харківському обкомі КПУ, завідував кафедрою журналістики Харківського університету (1949-1951), був головою правління Харківського відділення СПУ (1953-1956), головним редактором журналу "Прапор" (1956-1960). Деякі критики навіть зазначили, що своєрідність стилю та специфіка творів письменника зумовлена журналістською та редакторською діяльністю Ю.Шовкопляса.

Протягом 1958-1979 років українські прозаїки інтенсивно освоювали найактуальніші проблеми, пов'язані з творцями НТР: "Час сподівань і звершень" (1960), "Солдати без мундирів" (1966) Н.Рибака, "Срібний корабель" (1961) В.Собка, "Людина живе двічі" (1962, 1964) Ю.Шовкопляса, "Крапля крові" (1964), "Біла тінь" (1975), "На круті гори" (1976) Ю.Мушкетика, "Бар'єр несумісності" (1971)

Ю.Щербака, "Береги життя" (1971) П.Оровецького, "Розгін" (1976) П.Загребельного. Усі ці твори, різні за рівнем майстерності, об'єднує прагнення показати вчених у змаганнях з природою і часом, розкрити драму наукових ідей та сучасні етичні конфлікти, пов'язані з новими відкриттями, боротьбою різних наукових напрямів і шкіл. Письменники показують витоки характерів учених, їхні пошуки і вагання, знахідки і втрати, щоденну боротьбу за прогрес у науці, в житті і людських взаєминах, за поглиблення й активізацію суспільної ролі науковця в поліпшенні дійсності [14, 533].

Тривалий час Ю.Шовкопляс не видавав нових творів. Лише 1962 року вийшли окремою книгою перші частини трилогії "Людина живе двічі", а згодом її було опубліковано повністю. Цей найбільший і найзначніший твір письменника здобув схвальну оцінку читачів і критики, неодноразово видавався російською мовою, був екранізований, у перекладі німецькою мовою вийшов у НДР, а також був висунутий на здобуття Шевченківської премії. В.Олександров наголошував на тому, що роман "Людина живе двічі" став "якісно новим кроком у творчому розвиткові Юрія Шовкопляса" [8, 126].

Життя прозаїка склалось так, що 1943 року йому, учаснику Великої Вітчизняної війни, довелося довгий час провести у фронтовому госпіталі, а в післявоєнний період – у Харківському інституті загальної й невідкладної хірургії. Можливо, саме тоді народжувалися образи і ситуації майбутнього роману, бо саме про нелегку та відповідальну працю медиків, про відродження людини написаний цей визначний твір.

Трилогія "Людина живе двічі" читається з непослабним інтересом, бо, як зазначила З.Голубєва, в ній "художньо переконливо відтворена правда життя. Не поверхова, дріб'язкова правда щоденності, а велика правда епохи, правда глибинного аналізу найскладніших життєвих процесів, майстерного вияву і зображення найсокровенніших людських почуттів та переживань" [3, 4].

Герої роману "Людина живе двічі", як і в переважній більшості творів письменника, інтелігентні люди, і письменник розкриває їх думки, дає можливість читачеві самому слідкувати за складним психологічним процесом духовного розвитку інтелігенції 60-х років. Крім того, трилогія цікава оригінальним підходом до сучасної теми, гостротою морально-етичної проблематики, роздумами прозаїка над долею героїв, трактуванням їхнього життєвого обов'язку й особистої відповідальності перед суспільством [1, 126].

Основні риси твору, що визначили роль і місце трилогії в українській прозі, виділив В.Олександров, серед них: "масштабний погляд на дійсність, гострота життєвих конфліктів, поглиблений психологізм" [8, 126].

У 1973 році був виданий двотомник вибраних творів письменника, а у 1974 році кіностудією імені О.Довженка на замовлення Центрального телебачення у Харкові був знятий фільм за романом "Людина живе двічі", що отримав назву "Друге дихання".

Уся творчість письменника присвячена інтелігенції, а за словами В.Собка, це ніби "своєрідна історія її розвитку, її устремлінь і шукань. Герої його книжок думають наполегливо і чесно про свої шляхи в житті. Це дуже добре, коли письменник має в своїй творчості одну, ясно окреслену і глибоко розроблену лінію, а не сахається тематично з боку в бік. Саме таку свою лінію має Ю.Шовкопляс, а це значить, що він має своє письменницьке, тільки йому притаманне обличчя, це значить, що він справжній письменник" [13, 3].

Хоча події творів Ю.Шовкопляса розгортались на тлі історичних подій та перетворень, письменник прагнув, насамперед, зазирнути у душі своїх героїв, показати їх внутрішній світ, сконцентрувати увагу на формуванні світогляду та життєвих позицій своїх персонажів.

За словами Д.Ларіна, "при всій своїй тематичній різноманітності, несхожості героїв, твори ці продовжували шлях, який письменник обрав для себе раз і назавжди – бути з героями часу, оспівувати їхню душевну красу, досліджувати найважливіші, найбільш визначні явища суспільного життя" [7, 4].

Ю.Шовкопляс належить до тієї стильової течії в радянській прозі, представників якої називають, на думку М.Кенігсберг, "суворими реалістами. Реалістична манера письма виявляється в усьому: в доборі персонажів, подій, в описі вчинків і поведінки героїв, у системі художніх засобів твору. Прозаїк не ілюструє, а досліджує складні людські характери і людські долі" [5, 3].

Отже, творча спадщина Ю.Шовкопляса потребує переосмислення, адже цікава у наш час не лише з історичного погляду, а і як відображення неповторних граней таланту письменника. Звертаючи особливу увагу на світогляд та психологію міської інтелігенції, студентської молоді, науковців та робітників міста, на розкриття особливостей духовного світу та почуттів своїх героїв, зображуючи історичні події, охоплюючи важливі й актуальні проблеми для суспільства 30-60-х років, які були надзвичайно близькі для самого автора, Ю.Шовкопляс зробив значний внесок до скарбниці української літератури XX століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюгген В. Шлях прозаїка. До 75-річчя Юрія Шовкопляса / В.Брюгген // Прапор. – 1978. – № 2. – С. 125-127.
2. Гельфандбейн Г. Ішов назустріч новому. / Г.Гельфандбейн // Літературна Україна. – 1983. – № 13 (31 березня) – С. 4.
3. Голубєва З. Таланту квітнути / З.Голубєва // Соціалістична Харківщина. – 1963. – № 26 (6 лютого). – С. 4.
4. 22 червня – 9 травня. Письменники України у Великій Вітчизняній: Бібліографічний довідник. – К., 1980. – 383 с.
5. Кенігсберг М. "Людина живе двічі". На здобуття Шевченківської премії / М.Кенігсберг // Радянська Україна. – 1965. – № 49 (2 березня). – С. 3.
6. Клоччя А. Юрій Шовкопляс – "Починається юність" / А.Клоччя // Літературний журнал. – 1939.– № 8 (Серпень). – С. 101-108.
7. Ларін Д. Талант сучасний, яскравий, сильний. Письменнику Ю.Ю.Шовкоплясу – 75 років / Д.Ларін // Соціалістична Харківщина. – 8 лютого. – 1978. – С. 4.
8. Олександров В. Майстер психологічної прози. До 80-річчя з дня народження Юрія Шовкопляса / В.Олександров // Прапор. – 1983. – № 2. – С. 125-126.
9. Радченко В. Юрій Шовкопляс і його роман "Інженери" / В.Радченко // Шовкопляс Ю.Ю. Інженери. – К., 1956. – С. 481-493.
10. Савченко Ю. Скоростиглий плід / Ю.Савченко // Критика. – 1929. – № 12 (грудень). – С.62-73.
11. Сивокінь Г. Інженери тридцятих років / Г.Сивокінь // Ю.Ю.Шовкопляс. Інженери. Роман. –К.: Дніпро, 1967. – С. 5-13.
12. Смілянський Л. Роман Ю.Шовкопляса "Починається юність" / Л.Смілянський // Літературна газета. – 1938. – 30 березня. – С. 4.
13. Собко В. З дистанції десятиріч / В.Собко // Літературна Україна. – 1963. – №11 (5 лютого). – С. 3.
14. Українська радянська література / За ред. П.П.Кононенка та В.В.Фащенка. – К.: Вища школа, 1979. – С. 317-318, 533.

УДК 373.5:821.161.2

"ВОСКРЕСНУТЬ І ПЕРЕМОГТИ": ВИВЧЕННЯ РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО "БЕРЕСТЕЧКО" В ШКОЛІ

Лілік О.О., аспірант

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Автор статті робить спробу проаналізувати роман у віршах "Берестечко" Ліни Костенко в контексті філософської системи екзистенціалізму і пропонує систему уроків аналізу твору в 11 класі загальноосвітньої школи.

Ключові слова: екзистенціалізм, екзистенція, "межова ситуація", семінар, методи навчання.

Лилик О.А. "ВОСКРЕСНУТЬ И ПОБЕДИТЬ": ИЗУЧЕНИЕ РОМАНА ЛИНЫ КОСТЕНКО "БЕРЕСТЕЧКО" В ШКОЛЕ / Черниговский национальный педагогический университет имени Т.Г.Шевченко, Украина.

Автор статьи делает попытку проанализировать роман в стихах Лины Костенко "Берестечко" в контексте философской системы экзистенциализма и предлагает систему уроков анализа произведения в 11 классе общеобразовательной школы.

Ключевые слова: экзистенциализм, экзистенция, "граничная ситуация", семинар, методы обучения.

Lilik O.O. "VOSKRESNUT' I PEREMOHTY": THE STUDING OF THE NOVEL "BERESTECHKO" BY LINA KOSTENKO AT SCHOOL / Chernigiv National Pedagogical University named after T.G.Shevchenko, Ukraine.